

Environmental social science meets sustainability science

In this text, I focus on the complex relationship between environmental social science and multi-disciplinary sustainability studies. The multi-perspective approach that is typical for these fields is critically important in developing a response capacity to the poly-crisis (i.e. the combination of interconnected sustainability threats) that we are facing. Utilizing my own experiences in and observations about Finnish academia, I view the dynamics between these concepts retrospectively from both theoretical and pragmatic perspectives. I point out that the development of environmental social science and multi-disciplinary sustainability studies has not happened in silos, but instead in a mutually beneficial relationship that has been driven by broad-minded pioneering research groups. While it is important to discuss the definitions and positioning of these concepts, it is also noteworthy that a certain conceptual flexibility has enabled researchers with diverse backgrounds to take part in discussions and operate in different areas of environmental social science and multi-disciplinary sustainability studies.

JARKKO LEVÄNEN

Yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta monitieteiseen kestävyystudkimukseen – ja takaisin

OMAEHTOISESTI HEIKOILLE JÄILLE

Käsittelen tässä tekstissä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ja monitieteisen kestävyystudkimuksen ajassa kehittyvää suhdetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Lähtiessäni aikoinaan opiskelemaan oppiaineita, jotka kytkeytyivät näihin kahteen kokonaisuuteen, tunsin meneväni ikään kuin vapaaehtoisesti heikoille jäille. Kirjoittaessani tätä vanhempainvapaalla LUT-apulaisprofessorin tehtävästä alkukesällä 2024 mielessäni on lastenkirja Toivo ja talviyö (Davies 2017, suom. S. Niemi), jossa pieni poika oppii heikkojen jäiden petollisuudesta, mutta myös siitä, miten pimeässä voi tunnistaa jäihin juuttuneen veneen hahmon ja päästä lopulta turvallisesti maihin. Olen taipuvainen näkemään yhtymäkohtia tarinan, kestävyystudkimuksen ja oman akateemisen etsintäni välillä. Nimittäin monitieteinen kestävyystudkimus ja yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus vaikuttavat, samoin kuin opintojeni alussa, osittain hahmottomilta ja epämääräisiltä ja samaan aikaan tärkeiltä ja puoleensavetäviltä. Pohdin seuraavassa hahmotuksessani sitä, missä tutkimussuuntausten suhteen ollaan nyt, ja spekuloin miten kestävyystudkimus ja yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus voisivat tulevaisuudessa kehittyä.

Näkökulmani yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ja monitieteisen kestävyystudkimuksen rajapintaan on kaksitahoinen: toisaalta pyrin hahmottelemaan suomalaisessa yliopistomaailmassa viimeisten noin kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneita muutoksia, ja toisaalta pohdin alan tutkijoiden suhdetta muutoksiin osittain omia kokemuksiani hyödyntäen. Vaikka rakenteelliset ja yksilötason muutokset ovat suhteessa toisiinsa monin erilaisin tavoin ja täynnä yllätyksiä, niin silti nämä kaksi tarkastelutasoa linkittyvät

toisiinsa mielestäni kiinnostavilla tavoilla. Uskon, että yksilötasoa koskevat havaintoni heijastelevat ainakin jossain määrin myös ”kentän” muutoksia ja kokemuksia yleisemminkin.

Soveltamani tarkastelutapa tarjoaa harvemmin hyödynnetyn näkökulman yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ja monitieteisen kestävyystutkimuksen väliseen dynamiikkaan, jolle on leimallista määritelmien problemaattisuus. Sekä yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus että monitieteinen kestävyystutkimus ovat luonteeltaan ratkaisukeskeisiä ja niiden lähestymistavat soveltuvat hyvin monenlaisiin ja monitasoisiin tarkasteluihin. Tulevaisuutta silmällä pitäen yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen nykyistä selkeämpi asemoiminen suhteessa muuhun kestävyystutkimukseen on mielestäni tärkeää ja hyödyllistä alan kehityksen kannalta. Pyrinkin hahmottamaan myös sitä, mitä tällaisella tarkemmalla asemoinnilla on (teoreettisesti) mahdollista saavuttaa, ja toisaalta sitä, miksi se on (käytännössä) vaikeaa.

Vaikka tarkasteluni kontekstina toimii suomalainen yliopistomaailma, käsitellyt asiat heijastelevat vahvasti ympäristö- ja kestävyystutkimuksen kansainvälisiä virtauksia. Joitakin kansainvälisestikin merkittäviä kehityskulkuja suomalaiset tutkijat ja yliopistot ovat olleet ajamassa eturintamassa, joissakin toisissa asioissa olemme hakeneet vauhtia ja oppia muualta. Tiedeseuratoiminta YHYS:n piirissä on ollut tärkeää sekä kansallisen että kansainvälisen toiminnan vahvistamisen ja koordinoimisen kannalta. YHYS:n tapahtumissa on perinteisesti käyty varsin laajapohjaista ja tieteenalojen rajat ylittävää keskustelua kestävyuden edistämisen kannalta keskeisistä asioista. Nämä foorumit ovat osaltaan luoneet pohjaa sekä alojen kehittämiselle että kansainväliselle yhteistyölle.

MÄÄRITELMÄLLISIÄ LÄHTÖKOHTIA

Määrittelen yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen sellaiseksi tieteelliseksi lähestymistavaksi, jossa ympäristön muutoksiin kytkeytyviä kysymyksiä tarkastellaan yhteiskuntatieteellisistä näkökulmista (esim. Haila & Jokinen 2001; Massa 2014). Ymmärrän yhteiskuntatieteet tässä yhteydessä laveasti siten, että ne pitävät sisällään esimerkiksi ympäristökysymyksiin keskittyvät talous- ja käyttäytymistieteet. Monitieteinen kestävyystutkimus puolestaan tarkoittaa tässä tarkastelussani

Sekä yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus että monitieteinen kestävyystutkimus ovat luonteeltaan ratkaisukeskeisiä ja niiden lähestymistavat soveltuvat hyvin monenlaisiin ja monitasoisiin tarkasteluihin.

kestävyysnäkökulmiin keskittyvien tieteenalojen kokonaisuutta (esim. Nagatsu ym. 2020; Levänen 2021). Tämä näkökulma pitää sisällään myös niin kutsutun kestävyystieteen (Clark 2007). Olen tietoinen valitsemieni näkökulmien mukana seuraavista määritelmällisistä haasteista ja siksi yksi tavoitteeni onkin tarkastella tällaisen käsitteellisen jaottelun etuja ja rajoitteita.

Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus ja monitieteinen kestävyystutkimus eroavat toisistaan perustavanlaatuisesti, vaikka niissä on myös paljon yhtymäkohtia ja jossain määrin myös päällekkäisyyttä. Molemmat näistä kokonaisuuksista myös ikään kuin pakenevat tarkkoja määrittelyjä siinä mielessä, että termien joustavina pitäminen on ollut, ja on edelleen, niiden kehittymisen kannalta olennaista. Määritelmien joustavuus on mahdollistanut useiden näkökulmien samanaikaisen huomioimisen ja siten eri taustoista tulevien tutkijoiden osallistumisen keskusteluihin. Yleisellä tasolla voidaan kuitenkin todeta, että yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus rakentuu pääosin yhteiskuntatieteiden varaan (esim. Massa 2009), kun taas monitieteisen ympäristötutkimuksen tieteellinen perusta on monipuolisempi, pitäen sisällään esimerkiksi luonnontieteellisiä, humanistisia ja taiteellisia näkökohtia (esim. Soini ym. 2022).

Suomessa ja maailmalla on käyty paljon keskustelua siitä, voidaanko monitieteisestä kestävyystutkimuksesta – tai kestävyystieteestä – puhua omana tieteenalanaan (esim. Kates 2011; Wiek ym. 2011; Soini 2017; Jerneck & Olsson 2020). Perinteisesti tieteenalojen on ajateltu rakentuvan tietyn tai tiettyjen paradigmojen ympärille ja tällaisen yhteisesti hyväksytyyn paradigman muotoileminen monitieteiselle kestävyystutkimukselle on todella

haastavaa. Yleensä on myös koettu tärkeäksi, että tutkimuksessa käytettävistä menetelmistä vallitsee jonkinasteinen konsensus kyseisellä alalla toimivien tutkijoiden kesken. Monitieteisen kestävyystutkimuksen piirissä näyttäisi kuitenkin vallitsevan konsensus ainoastaan lähinnä siitä, että tarvitaan useiden tieteenalojen työkaluja ja näkökulmia, jotta monitahoisia kestävyysaasteita voidaan ymmärtää riittävän syvällisesti.

Monitieteisessä lähestymistavassa olennaiseksi nähdään yleensä se, että tutkija kykenee muodostamaan tutkimusasetelmansa kannalta merkityksellisen teoreettisen viitekehyksen ja valjastamaan kyseisen hahmotuksen kannalta relevantit menetelmät käyttöönsä. Tutkimuksen avulla tutkimuskohteesta saadaan sellaista uutta tietoa, joka on jossain määrin yleistettävissä koskemaan vastaavia tutkimuskonteksteja, mutta tuotetun tiedon yleistettävyyttä on kuitenkin harkittava tapauskohtaisesti. Onkin huomattavaa, että monitieteisessä kestävyystutkimuksessa saavutetut tulokset eivät ole tutkimuksen ainut päämäärä. Yhtä tärkeää on pohtia, mitä yleisempää voidaan oppia teorian soveltuvuudesta ja menetelmien sopivuudesta juuri kyseisen tutkimusasetelman valossa. Tämä tavoite on olennainen myös yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa.

Tarvitaan useiden tieteenalojen työkaluja ja näkökulmia, jotta monitahoisia kestävyysaasteita voidaan ymmärtää riittävän syvällisesti.

Monitieteinen kestävyystutkimus ja yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus eroavat toisistaan siinä, missä määrin taustalla olevien tieteenalojen joukko rajoittaa tai mahdollistaa erilaisten näkökulmien sisällyttämistä mukaan tutkimukseen. On vaikea kuvitella yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta, joka ei jollain tavalla kytkeytyisi yhteiskuntateoriaan, mutta sama vaatimus ei automaattisesti päde monitieteisen kestävyystutkimuksen yhteydessä. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen piirissä tehtävä tutkimus usein tarkentuu yhteiskunnan ja ympäristön rajapinnassa tapahtuviin ilmiöihin, kun taas monitieteisessä

kestävyystutkimuksessa kestävyiden kolme perinteistä ulottuvuutta, eli sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys, pyritään usein (joskaan ei aina) tavalla tai toisella pitämään mukana tarkasteluissa, mahdollisesti muilla ulottuvuuksilla, kuten kulttuurisella tai hallinnollisella kestävyydellä, täydennettynä.

KOHTI HAHMOTONTA

Pohdin seuraavaksi, miten yhteiskuntatieteellistä ympäristötutkimusta ja monitieteistä kestävyystutkimusta on käytännössä toteutettu suomalaisissa yliopistoissa, ja miten se on näkynyt tutkijoiden työssä ja ammatillisissa valinnoissa. Aihe on tietenkin valtavan laaja ja lähestyn sitä yksittäisten havaintojeni kautta. Lähdän liikkeelle omasta kokemuksestani ja etenen kohti yleisempää tarkastelua.

Perustutkintovaiheen opiskelijana 2000-luvun alussa janosin toisiinsa linkittyneiden kestävyysaasteiden ymmärrystä, mutta tässä yhteydessä kaikki olemassa olleet oppiaineet tuntuivat jotenkin vajavaisilta tai suppeilta lähestymistavoiltaan. Laajemmat kokonaisuudet, kuten yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus, tuntuivat opiskelun kannalta jokseenkin etäisiltä ja monitieteisestä kestävyystutkimuksesta ei tuolloin Suomessa vielä juurikaan puhuttu. Opiskelin samaan aikaan silloisessa Teknillisessä korkeakoulussa (nyk. Aalto-yliopisto) ja Helsingin yliopistossa koettaen rakentaa opintojen kokonaisuudesta jonkinlaista heuristista työkalupakkia, jonka avulla voisin tarkastella globaaleja haasteita siten, että yhteiskunnan ja ympäristön muutokset saisivat tarkastelussa samankaltaisen painoarvon. Käytännössä tämä oli kuitenkin hankalaa ja tarkoitti melko laajaa pää- ja sivuaineiden yhdistelmää sekä lukuisia pienempiä opintokokonaisuuksia, joiden yhdessä muodostama kokonaisuus ei ollut itsellenikään aina kovin selkeä. Olin siis mielestäni heikoilla jäillä.

Opintojeni sirpaleisuus tarkoitti jatkuvaa epävarmuutta siitä, oliko tällainen lähestymistapa ylipäätään järkevä vai harhailenko vain epämääräisesti kohti jotain hahmotonta ja saavuttamatonta. Professori Niko Soininen sanoi *Kestävyiden avaimet* -kirjan (Halonen ym.) syksyllä 2022 pidetyssä julkistamistilaisuudessa jotenkin niin, että ”jos tällainen kirja olisi ollut olemassa omana opiskeluaikana, elämä olisi ollut paljon helpompaa”. En voisi olla enempää samaa mieltä. Kyseinen kirja on ensimmäinen

suomenkielinen kestävyystieteen yleisteos ja siksi se on merkittävä virstanpylväs alan edistämisen ja vakiinnuttamisen kannalta. Mielestäni kyseinen kirja, sekä jotkin kansainvälisesti aiemmin julkaistut samankaltaisen tematiikan omaavat teokset, ovat ennen kaikkea tuen osoituksia siitä, että moninäkökulmainen lähestymistapa kestävyyskysymyksiin on tänä päivänä akateemisesti hyväksytty lähtökohta tieteenteolle.

En toki väitä, että *Kestävyiden avaimet* olisi ainut teos, joka mahdollistaa kestävyystutkimuksen kannalta relevantteihin teemoihin perehtymisen suomen kielellä – päinvastoin, suomenkielinen tutkimuskirjallisuus kestävyysaiheita koskien on verraten laajapohjaista. On kuitenkin syytä alleviivata, että tällainen monitieteisyyden pohjalle luotu ja moninäkökulmaisuutta korostava kirja todella julkaistiin vasta vuonna 2022. Tällaisen perusteoksen olemassaolo mahdollistaa monitieteisen näkökulman käsittelyn esimerkiksi suomenkielissä kestävyysorientoituneissa kandiohjelmissa eri tieteenaloilla. Samaan aikaan on kuitenkin syytä huomata, että kestävyystiedettä ei vielä kukaan opeta perustutkintotasolla missään suomalaisessa yliopistossa omana oppiaineenaan.

Kirjan julkaisemisen ajoitus kertoo toisaalta institutionaalisesta hitaudesta rakenteiden muuttumisen tasolla – olihan tarve moninäkökulmaisuudelle huomattu jo paljon aiemmin – ja toisaalta yksittäisten tutkijoiden vaikeuksista saada monitieteisille lähestymistavoille niiden ansaitsemaa huomiota ja hyväksyntää akateemisessa keskustelussa, vaikka tieteenalojen välistä yhteistyötä onkin jo melko pitkään korostettu esimerkiksi monissa rahoitusinstrumenteissa¹. On selvästikin hidasta ja hankalaa saada todellista akateemista hyväksyntää sille, että sellaiset kestävyyskysymykset, joiden dynamiikka ei ole pelkistettävissä tiettyyn näkökulmaan tai oppialaan, ovat tärkeitä ja kiinnostavia ihan itsessään. Tämä seikka näyttäisi pätevän sekä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen että monitieteisen kestävyystutkimuksen osalta.

Näkökulmia yhdistelevät teokset ovat harvassa siksi, että pitkään oletuksena on ollut, että tieteellisten kirjojen tulee keskittyä tarkemmin ja oppialakohteisemmin rajattuihin kokonaisuuksiin. Sama

ilmiö on ollut nähtävissä myös tiedelehtien osalta, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällaisilla, ehkä osittain tiedostamattomilla oletuksilla voi olla paljon merkitystä sekä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen että monitieteisen kestävyystutkimuksen edistämisen ja vakiinnuttamisen kannalta. Keskustelu siitä, missä määrin moninäkökulmaiset ja hankalasti lokeroitavissa olevat tieteenalat hyväksytään osaksi enemmän tai vähemmän vakiintuneiden tieteenalojen mosaiikkia on jatkuva. Tutkijoiden aktiivinen osallistuminen tähän keskusteluun on olennaisen tärkeää.

HAHMONTUNNISTUSHARJOITUKSIA YKSIN JA RYHMÄSSÄ

Itselleni monitieteinen kestävyystutkimus on antanut ajan myötä tarkentuneen hahmon sille, mikä aiemmin näyttäytyi (enemmän) epämääräiseltä. On kuitenkin huomionarvoista, että nimenomaan yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen parissa toimiminen erityisesti väitöskirjani tekemisen aikaan on motivoinut minua ylipäätään etsimään tällaista hahmoa, ja tiedän monen kollegan kulkeeneen samankaltaisia polkuja. Nyt olemme tilanteessa, jossa kestävyystieteestä on tullut melko vakiintunut kattokäsite, jolla monet meistä voivat ainakin yleisellä tasolla kuvata lähestymistapaansa, usein erilaisilla lisämääreillä täydennettynä.

Koska yliopistojen olemassa olevat rakenteet eivät vielä hetki sitten tunnistanee aidosti monitieteistä lähestymistapaa kestävyyskysymyksiin, hahmontunnistusharjoituksia on aiemmin tehty lähinnä yksilötasolta käsin, eri käsittein, erilaisia menetelmiä hyödyntäen ja erilaisiin tieteenalarakennelmiin tukeutuen. Ajoittain on saattanut tuntua siltä, että rakenteet nimenomaan tukahduttavat tällaista lähestymistapaa ja siksi niin yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kuin monitieteisen kestävyystutkimuksen harjoittaminen on useimmiten vaatinut tekijöiltään luovuutta ja sitkeyttä.

Jo pidemmän aikaa rakenteiden kiemuroissa on kuitenkin toiminut myös sääntöjä vahvistavia poikkeuksia, eli erilaisia ryhmittymiä, jotka ovat tarjonneet sekä institutionaalista selkänjojaa että inhimillistä vertaistukea yksittäisille moni-

1 Tämä on nähtävissä esimerkiksi Strategisen tutkimuksen neuvoston ja EU:n Horisontti-ohjelman painotuksissa sekä Suomen akatemian teemakohtaisissa erityishauissa.

näkökulmaisuudesta kiinnostuneille tutkijoille. Tämänkaltaisten ryhmien toiminnan tarkastelu auttaa osaltaan hahmottamaan yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ja monitieteisen kestävyystutkimuksen kehittymistä yhdessä ja erikseen.

Eri tieteenalojen näkökulmia hyödyntävää ja yhdistävää kestävyystutkimusta on jossain mitassa harjoitettu useissa yliopistoissa, muun muassa Turussa, Jyväskylässä ja Joensuussa. Nostan tässä kuitenkin esimerkkeinä esiin Yrjö Hailan perustaman ympäristöpolitiikan tutkimusryhmän Tampereen yliopistossa sekä Janne Hukkisen johtamat ryhmät Teknillisessä korkeakoulussa ja sittemmin Helsingin yliopistossa. Nämä ryhmät ovat olleet olennaisia erityisesti siksi, että ne ovat luoneet toisaalta tieteellistä pohjaa ja toisaalta institutionaalista tilaa moninäkökulmaiselle tutkimusotteelle. Ryhmissä tutkittavia ilmiöitä on pyritty tarkastelemaan asetelmaan sopivaksi katsotuista teoreettisista ja käsitteellisistä näkökulmista, erotuksena tiettyyn oppiaineeseen rajautuvasta hahmotustavasta. Vaikka näissä ryhmissä tehty tutkimus sijoittuu löyhästi yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen piiriin, on tekemisen lähtökohta samanaikaisesti ollut avoin monitieteisyydelle.

On tärkeää huomata, että erityisesti Suomessa yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus, joka ainakin Tampereella, Helsingissä ja Itä-Suomen yliopistossa on ainakin jossain määrin kytkeytynyt ympäristöpolitiikan oppialaan, on ollut mukana mahdollistamassa monitieteisen kestävyystutkimuksen asemoitumista kansalliselle tiedekentälle. Kehitystä kuvastaa esimerkiksi vuonna 2018 alkanut Helsingin yliopiston Kestävyystieteen instituutin toiminta sekä Aalto- ja LUT-yliopistojen melko voimalliset panostukset kestävyystieteen edistämiseen viimeisten vajaan kymmenen vuoden aikana.

Yhteiskuntatieteellisellä ympäristötutkimuksella ja monitieteisellä kestävyystutkimuksella on jossain määrin samankaltainen tavoite: ottaa tutkimuksen kohde haltuun riittävän kokonaisvaltaisesti, mutta kuitenkin perustellulla tavalla rajatusti, jotta tutkimuksen fokus voidaan säilyttää unohtamatta kuitenkin ilmiöiden välisiä yhteyksiä. Tästä osittain yhteneväisestä tavoitteesta on luultavasti ollut hyötyä molempien tutkimusotteiden edistämiseksi. Myös näkökulmien välinen vuoropuhelu on varmasti helpottanut tieteellisten käytänteiden luontia erilaisissa yhteyksissä

Yhteiskuntatieteellisellä ympäristötutkimuksella ja monitieteisellä kestävyystutkimuksella on jossain määrin samankaltainen tavoite: ottaa tutkimuksen kohde haltuun riittävän kokonaisvaltaisesti, mutta kuitenkin perustellulla tavalla rajatusti.

ja tilanteissa. Olen itsekin hyödyntänyt monia yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen parissa omaksuttuja lähestymistapoja laaja-alaisemmassakin kestävyystutkimuksessa ja siihen kytkeytyvässä opetuksessa.

MUTKAN KAUTTA TAKAISIN YHTEISKUNTAAN

Tällä hetkellä on nähtävissä eräänlainen ympäristö- ja kestävyyskysymyksiin kytkeytyvien tieteenalojen ja tutkimussuuntausten renesanssi, ja siitä seuraava uudelleen profiloitumisen ajanjakso saattaa olla alkamassa. Kehitystä ajaa yhteiskuntien hidas reagointi kestävyysuhkien muodostamaan monimutkaiseen ongelmakenttään. Tutkimuksen ja siihen pohjautuvan korkeakoulutuksen täytyy uudistua, jotta voimme kehittää uudenlaisia tapoja kestävyysuhkien hillitsemiseksi riittävän nopeasti. Perinteinen tiedon hankkimiseen ja jakamiseen pohjautuva tutkimuksen ja opetuksen toteuttamisen malli ei ole enää toimiva eikä riittävä, vaan tarvitaan myös uudenlaista tieteidenvälisyyttä, laaja-alaista yhteistyötä ja toimintasuuntautuneisuutta (Loorbach & Wittmayer 2024). Tarvittavaa muutosta toteuttaessamme voimme ottaa oppia siitä, miten moninäkökulmaisuuksia on aiemmin harjoitettu pienemmässä mittakaavassa kestävyystutkimuksen yhteydessä, esimerkiksi aiemmin mainituissa tutkimusryhmissä.

Viime aikoina myös yhteiskuntatieteellisiin tiedekuntiin ja oppiaineisiin on alkanut tulla aiempaa enemmän ympäristö- ja muihin kestävyysuhkiin kytkeytyviä painotuksia myös Suomessa. Esimerkkeinä tästä käy vaikkapa LUT-yliopiston uusi yhteiskuntatieteiden yksikkö, jossa kestävyyskysymykset ovat useiden ohjelmien ja uusien professuurien oppialamäärittelyjen ytimessä. Tilanne näyttää

siis tältä osin hyvin erilaiselta kuin vaikkapa vielä viisi vuotta sitten, ja nykyinen tilanne luo pohjaa yhä monipuolisemmalle tieteidenväliselle yhteistyölle. Uskon myös, että ympäristö- tai kestävyyskysymyksiin suuntautuneille yhteiskuntatieteilijöille avautuu nykyään aiempaa laajemmin erilaisia urapolkuja. Viime aikoina yhteiskuntatieteilijöitä on otettu aiempaa enemmän mukaan esimerkiksi teknis- ja luonnontieteellisiin hankkeisiin, verkostoihin ja organisaatioihin. Kenties saamme tulevaisuudessa nähdä myös kokonaan uudenlaisia monitieteisiä kestävyyskysymyksiin keskittyviä akateemisia yksiköitä.

Ympäristö- tai kestävyyskysymyksiin suuntautuneille yhteiskuntatieteilijöille avautuu nykyään aiempaa laajemmin erilaisia urapolkuja.

On kuitenkin syytä muistaa, että kehitys ei automaattisesti kulje sellaiseen suuntaan, jossa moninäkökulmainen tutkimusote vähitellen vakiintuisi ja vahvistuisi ja jossa kestävyysteemat saisivat tarvitsemaansa laaja-alaista huomiota. Tilanne voi myös nopeasti kääntyä huonompaan suuntaan, jos positiivista kehitystä tukevia rakenteita aletaan purkamaan tai horjuttamaan. Tätä kirjoittaessani alkukesällä 2024 Helsingin yliopiston ympäristöpolitiikan professorin tulevaisuus on uhattuna, mikä on räikeässä ristiriidassa kestävyyskriisin asetamiin haasteisiin vastaamisen kanssa. Kyseessä on kansallinen tiedepoliittinen skandaali yliopistossa, jolla on ollut keskeinen rooli moninäkökulmaisen kestävyystutkimuksen kehittämisessä ja instituutionalisoimisessa Suomessa.

Onkin erittäin ajankohtaista ja tärkeää tuoda esiin sitä, että monitieteisyyteen perustuva syvälinen kestävyyskysymysten ymmärrys ei synny ilman siihen keskittyviä tutkijoita ja tutkimusryhmiä. Vaikka kestävyystutkijoiden sijoittuminen muiden tieteenalojen yksiköihin on tärkeää, niin vielä tärkeämpää on taata näiden tutkijoiden koulutautuminen ja kasvaminen itsenäisiksi tutkijoiksi moninäkökulmaisuteen keskittyvissä ryhmissä, joilla on riittävät resurssit pitkäjänteisyyttä edellyttävälle toiminnalleen.

LOPUKSI

Yllä hahmottelemani mukaisesti kehityksen voidaan nähdä ainakin jälkikäteen ajatellen johtaneen yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta kohti monitieteisempää kestävyystutkimusta. On kuitenkin kiinnostavaa pohtia myös sitä, miten monitieteinen hahmotustapa vaikuttaa yhteiskuntatieteisiin ja kestävyystutkimukseen, ja mitä voisi tapahtua seuraavaksi.

Näyttää siltä, että samalla kun monitieteisen kestävyystutkimus on saanut aiempaa enemmän jalansijaa suomalaisessa ja kansainvälisessä yliopistomaailmassa, myös yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus on heräämässä uudenlaiseen vaiheeseen, koska kestävyystutkimuksen parissa on yhä enemmän kiinnostusta ja tarvetta yhteiskunnalliselle pohdinnalle. On merkille pantavaa, että usein myös tutkimusrahoitus ohjaa tekemistä tähän suuntaan. Monitieteisen kestävyystutkimuksen vahvistuminen näyttäisi siis ainakin jossain määrin luovan tilausta myös yhteiskuntatieteelliselle ympäristötutkimukselle.

Näiden kahden kokonaisuuden määrittelyihin liittyvät haasteet eivät kuitenkaan ole kadonneet moninäkökulmaisen tutkimusotteen vahvistumisen myötä. Toisaalta käsitteellinen joustavuus näyttäisi edelleen mahdollistavan sen, että yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus ja monitieteisempi kestävyystutkimus ovat perusolemukseltaan inklusiivisia ja tukevat toinen toistaan myös tulevaisuudessa.

Monitieteisen kestävyystutkimuksen piirissä tunnustetaan jatkuvasti uusia ilmiöitä, joiden ymmärrystä on tärkeää tarkentaa nimenomaan yhteiskuntatieteellisistä näkökulmista. Vastaavasti monet yhteiskuntatieteilijöitä tänä päivänä kiinnostavat kysymykset eivät monimutkaisuutensa vuoksi usein hahmotu riittävässä laajuudessa ilman muiden tieteenalojen tarjoamaa täydentävää selitysvoimaa. On hyvä, että monitieteisen kestävyystutkimuksen piirissä toimii yhteiskuntatieteilijöitä ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kannattaa jatkossakin hyödyntää eri tieteenaloilta peräisin olevaa osaamista.

LÄHTEET:

- CLARK, W. C.** (2007) Sustainability Science: A room of its own. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)* 104(6) 1737–1738. <https://doi.org/10.1073/pnas.0611291104>
- HAILA, Y. & JOKINEN, P.** (2001) *Ympäristöpolitiikka: Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Vastapaino, Tampere.
- HALONEN, T., KORHONEN-KURKI, K., NIEMELÄ, J. & PIETIKÄINEN, J. (TOIM.)** (2022) *Kestävyyden avaimet: Kestävyyttieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteisloon*. Gaudeamus, Helsinki.
- JERNECK, A. & OLSSON, L.** (2020) Theoretical and methodological pluralism in sustainability science. Teoksessa Mino, T. & Kudo, S. (toim.) *Framing in sustainability science* 3–15. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-9061-6_1
- KATES, R. W.** (2011) What kind of a science is sustainability science? *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)* 108(49) 19449–19450. <https://doi.org/10.1073/pnas.1116097108>
- LEVÄNEN, J.** (2021) Kestävyyttutkimuksen teemoja matkalla kohti ekohyvinvointivaltiota. *Alue & ympäristö* 50(2) 165–172. <https://doi.org/10.30663/ay.111066>
- LOORBACH, D. A. & WITTMAYER, J.** (2024) Transforming universities. *Sustainability Science* 19 19–33. <https://doi.org/10.1007/s11625-023-01335-y>
- MASSA, I.** (2009) *Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntaukset*. Teoksessa Massa, I. (toim.) *Vihreä teoria*. Gaudeamus, Helsinki.
- MASSA, I.** (2014) *Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen lähtökohtia*. Teoksessa Massa, I. (toim.) *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*. Gaudeamus, Tampere.
- NAGATSU, M., DAVIS, T., DESROCHES, C. T., KOSKINEN, I., MACLEOD, M., STOJANOVIC, M. & THÓREN H.** (2020) Philosophy of science for sustainability science. *Sustainability Science* 15 1807–1817. <https://doi.org/10.1007/s11625-020-00832-8>
- SOINI, K.** (2017) Kestävyyttiede – kestävyystutkimuksen uusi paradigma? *Tieteessä tapahtuu* 1(35). <https://journal.fi/tt/article/view/60788>
- SOINI, K., HUKKINEN, J., KALJONEN, M., LEVÄNEN, J. & MUNCK AF ROSENSCHÖLD, J.** (2022) Mitä kestävyystiede on? Teoksessa Halonen, T., Korhonen-Kurki, K., Niemelä, J. & Pietikäinen, J. (toim.) *Kestävyyden avaimet: Kestävyyttieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteisloon*. Gaudeamus, Helsinki.
- WIEK, A., WITHYCOMBE, L. & REDMAN, C.** (2011) Key competencies in sustainability: a reference framework for academic program development. *Sustainability Science* 6 203–218. <https://doi.org/10.1007/s11625-011-0132-6>